

EXPOSITION
TENTOONSTELLING
EXHIBITION

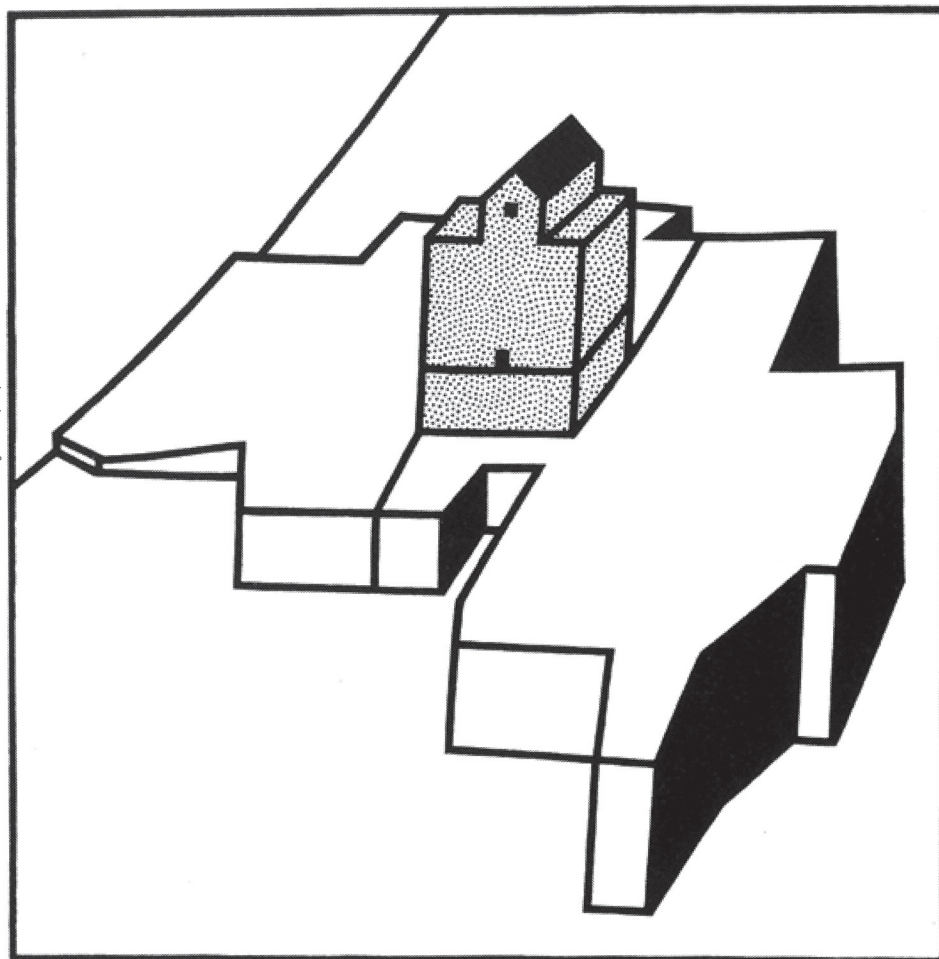
C

I. Architecture

III. Urbanism

II.

IV.

OPERATIONAL AESTHETICS

02.02.18 — 15.04.18

A

C I.II.III.IV. A

Cultuur — Architectuur

www.civa.brussels

www.facebook.com/civabrussels
www.instagram.com/civabrussels
Rue de l'Ermitage 55 Kluisstraat,
Ixelles 1050 Elsene

OPERATIONAL AESTHETICS vindt haar oorsprong in een register dat getuigt van een bepaald wereldbeeld. De titel verwijst enerzijds naar het historische begrip esthetiek als culturele constructie en is tegelijk een knipoog naar de tekst van Nicolas Bourriaud « Esthétique relationnelle ». Hij ontwikkelde in 1995 het idee van de uitwisseling als vast onderdeel van elk kunstwerk en als een praktijk inherent aan het werk van een kunstenaar. Daarmee bedoelde Bourriaud dat een proces van co-productie met de kunstenaar of de aanwezigheid van een artistiek uitgangspunt al een kader vormt voor een esthetische ervaring, waarmee hij meteen het idee weerlegde dat de uiteindelijke vorm van een werk de enige mogelijke verhouding vormt met dat werk. Operational Aesthetics gebruikt deze notie van correlatie door ze toe te passen op het veld van de politiek, stedenbouw en architectuur – in een plastische, esthetische en ontologische dimensie. Het verbinden van de operationele notie aan de term esthetiek vormt het structureel kader voor deze tentoonstelling die als ambitie heeft om te onderzoeken welke juridische instrumenten en administratieve mechanismen vormgeven aan een stad. Het is het idee dat het proces an sich een vorm van co-constructie is, eerder dan een resultaat waarvan de finaliteit het enige beoordelingscriterium is.

De nakende verjaardag van de wijkcontracten - een erg Brussels stedenbouwkundig mechanisme – vormde een gelegenheid om dieper in te gaan op de juridische instrumenten, het administratieve proces en de politieke visie die vormgeven aan de stad, nog voor die worden uitgewerkt in de stedenbouwkundige planning en in architectuurprojecten. De focus ligt daarbij op het fundamentele proces van de verwezenlijking van de stad, met de nadruk op haar exegese en dus vóór ze wordt ontworpen of getekend, en voor ze door het bouwen ervan ruimte inneemt. Niet lang na haar oprichting in 1989 investeert het Brussels Gewest volop in de heropwaardering van haar oudere wijken. Ze beoogt hiermee niet enkel een fysiek herstel maar ook het creëren van een nieuwe sociale en economische dynamiek. Het Brusselse voorbeeld vormt in deze een illustratie van een meer fundamentele, universele situatie: het punt nul van een stadsgemeenschap waar alles nog te maken is en waarvan de toekomst bepaald wordt door een zekere *modus operandi*, door een stadspolitiek.

Cédric Libert

ONDERDELEN

De tentoonstelling omvat drie luiken:

Een eerste tentoonstellingsruimte focust op gerealiseerde architectuurprojecten, als tastbaar resultaat van bijna 25 jaar Brusselse Wijkcontracten. Maquettes, foto's en administratieve documenten, opgesteld in een klein theatertje, geven een fascinerende inkijk in de ruim 550 projecten die zijn gerealiseerd door meer dan 140 bureaus van architecten, landschapsarchitecten en stedenbouwkundigen.

De centrale zaal van de tentoonstelling kijkt terug op 25 jaar Brusselse «stadsherwaardering», vertrekkend vanuit 14 specifieke situaties die een begin of een eindpunt, een transformatie of een herhaling betekenden in de geschiedenis van de politiek van de wijkcontracten.

De vier zalen rond de centrale tentoonstellingsruimte tonen een reflectie over de geschiedenis en de toekomst van de steden in een breder historisch en geografisch perspectief. In vier hoofdstukken wordt de verhouding tussen tijd en ruimte onderzocht, die het leven van de mens beheerst: De Tijd van de Goden, de Tijd van de Mens, de Tijd van de Machines en de Tijd van de Wolken.

WIJKCONTRACTEN: OPERATIES EN AANPASSINGEN VAN EEN STADSPOLITIEK

De Wijkcontracten zijn programma's voor stadsrenovatie en socio-economische ontwikkeling van Brusselse wijken in moeilijkheden. Ze worden gefinancierd met een regionale subsidie, toegekend aan begunstigde gemeenten, die verantwoordelijk zijn voor ontwerp en uitvoering. Sinds de invoering in 1993 worden deze programma's gekenmerkt door een transversale werking en een operationeel kader dat middelen, beperkingen en heldere procedures vastlegt. Naast de veelheid aan gerealiseerde projecten ontwikkelde zich ook een wereld van professionelen, verenigingen en burgers, die evolueerde.

Dit luik van de tentoonstelling duikt in het verleden, de verbeelding, de organisatie, het bestuur en de administratie van een overheidsbeleid. De 14 gekozen situaties die in de centrale expositie worden getoond schetsen het sociologisch verhaal van een stadspolitiek en haar levenscyclus, vanaf haar geboorte tot aan haar huidige stand van ontwikkeling, die na een werking van een kwarteeuw belangrijke vragen opwerpt.

De gedetailleerde situaties bestaan uit een verhalend deel met verhelderende analyses. Deze elementen worden vervolledigd door een geheel aan referenties: juridische documenten, regelgeving, administratieve documenten maar ook theorie werken, beelden, objecten... allen opgesteld op de bijhorende rekken in het midden van de ruimte.

Mathieu Berger

Noot:

De situaties 2, 5, 8 en 11 hernemen en ontwikkelen elementen uit een onderzoek dat gevoerd werd met Sarah Levy, doctor in stedenbouwkunde aan de ULB, en werd gepubliceerd als hoofdstuk 6 in het werk *La planification sans le plan* (VUB Press, 2015). Situatie 6 is geschreven met Pauline Varloteaux, doctoraatstudente in de stedenbouwkunde aan de ULB, die tevens auteur is van de kaarten en tekeningen die in de tentoonstelling gepresenteerd worden.

DE ARCHITECTEN VAN DE TIJD

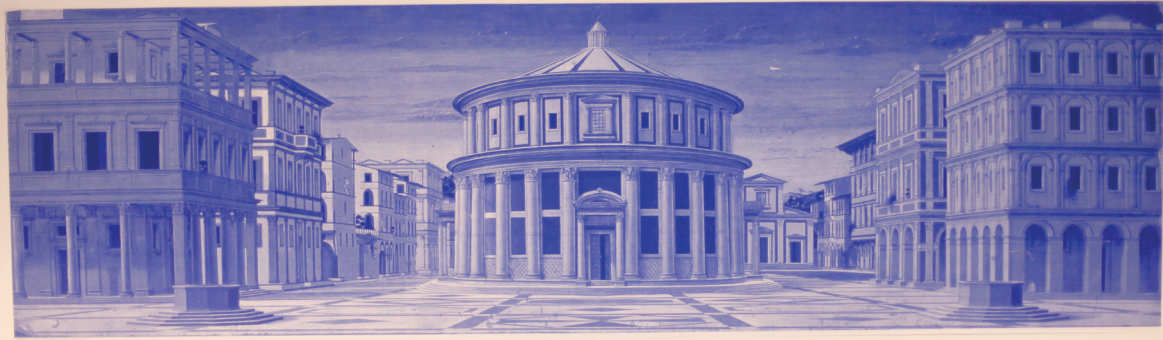
Door de ruimte af te bakenen kunnen we de tijd bewonen. De steencirkel, de houten omheining, de aardeberm, allemaal omkaderen ze het lot door aan het verloop van de tijd een mogelijk scenario toe te kennen. Door een ruimte af te sluiten, bakent een muur tegelijk een plaats en een tijd af: de gewijde tijd van de tempel, de wereldlijke tijd van menselijke activiteiten. Maar ongeacht of deze afbakening gewijd wordt aan god of aan de mens, hij begrenst de tijd door aan te kondigen welke handelingen binnen de ruimte zullen plaatsvinden. Van de versterkte vestingmuur tot de eenvoudige tuinhaag legt de omheining de indeling vast in de tijd, zijn ritmes, zijn tragische of gelukkige toon. De ruimte afbakenen, de cirkel sluiten, dat is de illusie creëren van redding, van leven, de illusie dat je – hoe kort ook – een deel van de tijd beheerst; het is geloven in het lot, in contrast met de onzekerheid van de wereld. De bouw van een muur is als een horloge, met een veer die de mens kan opwinden en waarvan hij, wanneer hij dat wenst, de beweging kan versnellen of vertragen. Architectuur is een fictie van de tijd: de utopie van een tijd waarin we het verloop van de geschiedenis kunnen beheersen.

Om de dynamiek van dit proces te begrijpen, moeten we vertrekken van het inmiddels door de cognitieve wetenschappen en de psychologie goed gedocumenteerde feit dat de menselijke geest – de hersenen dus – voortdurend een coherente ruimtetijd creëren die ons in staat stelt de wereld te begrijpen en waarin we een project kunnen ontwikkelen dat ons leven zin geeft. Dit automatische en quasi onbewuste mechanisme blijft moeilijk waar te nemen, hoewel het essentieel is voor ons zijn.

Het korte leven van een microscopisch klein zeediertje zal ons dankzij zijn contrast helpen het belang te begrijpen van deze ‘obsessie’ van onze hersenen om een ruimtetijd te construeren. Bij zijn geboorte moet zo’n klein zeediertje, niet meer dan een spijsverteringskanaal dat zich voedt met plankton, zich haasten om een rots te vinden waaraan het zich voor de rest van zijn leven kan hechten. Daartoe ontwikkelt het een verplaatsingsstrategie om zijn habitat te kunnen verbeteren. Om dat te doen beschikt het over hersenen, die uiteraard uit niet meer dan enkele neuronen bestaan maar hem wel helpen in zijn zoektocht. Zodra het diertje zich heeft vastgezet aan een rots, is hij gerustgesteld en hoeft hij zich geen zorgen meer te maken over toekomstige projecten. Dus verorbert hij datgene wat hem niet meer dient: zijn brein.

Wij mensen zijn daarentegen gedoemd om verantwoordelijk te blijven voor ons bestaan, voor ons lot. Als resultaat van onze evolutie is onze cortex altijd blijven groeien, waardoor we dieren zijn geworden die soms wel gelukkig, maar altijd onrustig zijn; nooit tevreden met wat we hebben, altijd op zoek naar een nieuwe rots waaraan we onze dromen kunnen hechten.

Philippe Potié

BIOGRAFIEËN

Mathieu Berger is professor stadsociologie aan de UCL en onderzoeker aan de Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales in Parijs. Tussen 2009 en 2011 is hij adviseur van de Brusselse Minister voor stadsrenovatie. Sinds 2016 is hij coördinator van Metrolab Brussels, een interdisciplinair onderzoekscentrum voor toegepast stadsonderzoek.

Philippe Potié is architect en doctor in de Architectuur, gediplomeerd aan de Ecole nationale supérieure d'architecture van Grenoble en de Ecole des hautes études en sciences sociales te Parijs. Hij is promotor in het onderzoekscentrum LéaV ENSA-V Paris-Saclay. Potié doceert aan de Ecole nationale supérieure d'architecture van Versailles.

CURATOREN VAN DE TENTOONSTELLING

Het department Hedendaagse Architectuur van CIVA, in samenwerking met socioloog Mathieu Berger (UCL).

PERSCONTACTEN

Véronique Moerman
v.moerman@civa.brussels
T. 02/642 24 53

Dieter Vanthournout
d.vanthournout@civa.brussels
T. 02/642 24 87

Aarzel niet om contact op te nemen met de persdienst om persfoto's te bekomen. Die foto's zijn vrij van rechten zolang de tentoonstelling loopt.

PRAKTISCHE INFO

Tentoonstelling
OPERATIONAL AESTHETICS

Data
02.02.2018 — 15.04.2018

Locatie
CIVA – Kluisstraat 55, 1050 Elsene

Openingsuren
dinsdag > zondag: 10u30 – 18u00

Tickets
10€ volwassenen
8€ groepstarief
5€ studenten en senioren
-18 jaar & pers: gratis

Rondleidingen na reservatie
Arkadia (FR)
Reservaties:
02 319 45 60
info@arkadia.be
Korei (NL)
Reservaties:
02 380 22 09
info@korei.be

Volg ons
www.civa.brussels
www.facebook.com/civabrussels
www.instagram.com/civabrussels

COLOFON

OPERATIONAL AESTHETICS

Een tentoonstelling van CIVA, door het
departement Hedendaagse Architectuur
02.02.18 — 15.04.18

CIVA

Yves Goldstein, Voorzitter
Pieter Van Damme, Directeur

Directeur departement Hedendaagse Architectuur

Cédric Libert

Co-curator en auteur teksten

Mathieu Berger

Auteur teksten

Philippe Potié

Kaarten

Pauline Varloteaux

Projectcoördinatie en ontwerp tentoonstelling

Henri-Pierre Lecluse
Tania Isabel Garduño Israde
Marine Urbain

Communicatie

Véronique Moerman
Dieter Vanthournout

Grafisch ontwerp

Eurogroupe

Opbouw

Patrick Demuylder
Renaud De Staercke
Christophe Meaux

Vertalingen

Language Buró

Met dank aan Olivier Bastin, Kristiaan Borret, Nathalie Bucken, Patrick Crahay, Antoine Crahay, Laurence Creyf, Elodie Cugnon, Philippe De Clerck, Aglaée Degros, Vincent Degrune, Anaïs Destrée, Lionel Destruent, Céline Dutry, Tamimount Essaidi, Nicolas Hemeleers, Sotiria Kornaropoulou et 51N4E, Barbara Lefort, Isabelle Legrain, Géry Leloutre, Sarah Lévy, Hubert Lionnez, Christophe Mercier, Marc Mohy, Benoit Moritz, Caroline Mulkers, Charles Picqué, Philippe Piéreuse, Vanessa Thieffry, Sarah Van Hollebeke, Paul Vermeylen, Plant en Houtgoed, Amaryllis Jacobs et Maniera gallery, Nicolas Boroukhoff, Koen Deprez, Didier Annicq, Hugo Boutsan, Antoine Espinasseau, Xavier Van der Kelen, Donatienne Deby, Dirk Deblieck, Louise Carlier, Laure Giletti, Gregory Dapra, Michael Wang, Benoit Plateu, Emilio Lopez Mechero, Olivier Cinqualbre, Geijs Van Vaerenbergh, Anne Holtrop Studio, Iwan Baan Studio, Aldéric Trével, Laurence Creyf, Nicolas Vanden Eeckhoudt, Stijn Cockx et LOW Architecten, Jean-Marc Simon et MS-A, Abdelmajid Boulaïoun, Murielle Dasnoy, Christophe Mercier et Suède 36, Nina Reyntjens et BUUR, Hurbert Lionnez et Karbon' Architecture, Arthur Hardy et Bureau Bas Smets, Johan Nielsen, Ingrid Manger, Sven Grooten et B-Architecten, Marc Mawet et Matador, Chantal Dassonville et la Cellule Architecture Fédération Wallonie Bruxelles, Roeland Dudal et Architecture Workroom Brussels, Fabienne Lontie, Julie Collet, Luc Chignier, Teresa Sdralevich, Sylvie Eyberg, Lise-Anne Hanse, Pascal Amphoux, Mario Garzaniti, Joachim Declerk, Agwa, K2A, BAUKUNST, VERS.A, BOGDAN&VAN BROECK, Pierre Blondel Architectes, Baumans Deffet Architecture Urbanisme, Ledroit Pierret Polet architects, GRUE, A PRACTICE, CityTools, Atelier De Visscher & Vincentelli, Manger Nielsen Architects, L'Escout, BOB 361 ARCHITECTS, Fabrique d'espaces, TRAIT ARCHITECTS, P&P architects, LOW architecten, Landinzicht, R2D2 Architecture, MDW Architecten, URA, B612 Associates, Urban Platform, De Vylder Vinck Tailleur, Ensemble Studio.

En ook aan de ploeg van CIVA: Jamal Ahrouch, Aïcha Benzaktit, Marcelline Bosquillon, Danny Casseau, Mostafa Chafi, Catherine Cnudde, Germaine Courtois, Jacques de Neuville, Oana De Wolf, Stéphanie Deblieck, Dominique Dehenain, Anna Dukers, Chaïmae El Ahmadi, Andrea Flores, Sophie Gentens, Ophélie Goemaere, Manon Kempinaire, Carole Kojo-Zweifel, Anne-Catherine Laroche, Anne Lauwers, Hugo Martin, Salima Masribatti, Noëlla Mavula, Mabilia Mpiniabo M'Bulayi, Luc Nagels, Mostafa Nanes, Yaron Peszta, Lola Pirlet, Anne-Marie Pirlet, Inge Taillie, Lauréline Tissot, Sandra Van Audenaerde, Martine Van Heymbeeck, Eric Hennaut, Sébastien Gillette, Pascale Rase, Sarah Tibaux, Vincent Vanhoutte, Ursula Wieser Benedetti.

CIVA krijgt steun van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.